

VADÁSZ SÁNDOR

**Garami Ernő publikálatlan levele Jean Longuet-hoz
a demokratikus intervenció ügyében
(1919. szeptember 27.)**

A marxista történeti irodalom lényegében tisztázta azoknak a politikai lépéseknek az értelmét, amelyeket Garami 1919 nyarán és őszén annak érdekében tett, hogy megnyerje részint a győztes hatalmak vezetőit, részint az antant országok szociáldemokrata pártjainak exponenseit a magyarországi politikai beavatkozás eszméjének. Mellesleg maga Garami ír akkori nyugat-európai kapcsolatairól visszaemlékezéseiben, a Forrongó Magyarország IV. és V. fejezetében. Teljes terjedelemben közli például a békekonferencia elnökéhez, Clemenceau-hoz intézett június 8-i memorandumát. Ebben a normális életfeltételek megteremtését, közelebbről a termelőmunka megindításához elengedhetetlen fűtő- és nyersanyag, továbbá ruházat és élelmiszer szállítását kérte. „Ha a magyar nép a kormányzás lehetőségét biztosító eszközök birtokában volna, akkor eléggé érett volna arra, hogy önmaga helyezzen élére olyan férfiakat, akiket alkalmasnak tart ügyeinek helyes vezetésére és akik, szakítva a bolsevista módszerekkel, az országot a valóságos demokrácia és a szociális haladás korszaka felé vezetnék.”¹ Amint az idézetből kitűnik, a magyar szociáldemokráciának emigrációba szorult egykori vezére nem szűken vett termelési-ellátási kérdésként értelmezte az antant gazdasági segítségét, hanem az általa kívánatosnak tartott politikai kibontakozás sine qua non-jának tekintette.

A svájci Vevey-ben fogalmazott memorandum a jobboldali szociáldemokrata vezetőknek a Magyar Tanácsköztársaság ellen folytatott tevékenységébe illeszthető. (Garami visszaemlékezésében svájci emigrációja egyetlen aktív politikai cselekedetének minősítette ezt az írást.) A Forrongó Magyarország szerzője azonban, ha nem is hallgat, de jóval szűkszavúbb, amikor az ellenforradalom végleges felülkerekedésével szembeni erőfeszítéseit vázolja, legalábbis nem idézi, sőt nem is említi azokat a leveleket, amelyeket az októbrista koncepció védelmében írt az újjáélesztett II. Internacionálé (hivatalosan: Munkás- és Szocialista Internacionálé) vezetőinek. Béki Ernő: „Demokratikus intervenció” Magyarországon című forrásközlésében² olvasható annak a két körlevélnek a szövege, amelyeket az említett nemzetközi szervezet titkársága bocsátott ki 1919. október 30-án, illetve december 2-án a magyar kérdésről. Béki Ernő közli továbbá a Buchinger Manó és Garami Ernő aláírásával ellátott, október 16-ról datálódó levelet, amely a második, 9. számú körlevél közvetlen előzményét képezte, s amelyet Huysmans éppen ezért e körlevél mellékleteként megküldött a Munkás- és Szocialista Internacionálé-hoz csatlakozott pártoknak. E helyütt a körleveleknek és a Huysmanshoz intézett

¹ *Garami Ernő*: Forrongó Magyarország. Leipzig–Wien. 1922. 149.

² *Párttörténeti Közlemények*, 1967. 2. sz. 137–146.

Buchinger—Garami levélnek csupán azokra a soraira hívjuk fel az olvasó figyelmét, amelyek közvetlenül kapcsolatba hozhatók az általunk közölt forrással. Az első, 4. számú körlevélben a Friedrich-kormány megalakulása óta bekövetkezett szörnyűségek, a fehér rémuralom ecsetelése és az antant felelősségének megállapítása után a következőket olvashatjuk. „Egyébként meg is van az alapunk annak feltételezésére, hogy a magyar Szociáldemokrata Párt – amely a minap korábbi alapjain újjáalakult és kijelentette, hogy újra csatlakozik a II. Internacionáléhoz – segítséget kért az Internacionálétól, bár ez nem jutott el hozzánk. Csakhogy konkrét akció az Internacionálé részéről súlyos taktikai problémákat vet fel. Úgy látszik, hogy bizonyos magyar szociáldemokraták kétségbeesésükben az antant csapatok közvetlen beavatkozását követelik a Friedrich-kormány ellen.”³ A körlevél ezt a megoldást elutasította.

A december 2-i körlevél szerint a „demokratikus antant intervencióra” vonatkozó magyar szociáldemokrata követelés nagyon sürgősnek látszik. Béki Ernő bevezetésében helyesen mutatott rá arra, hogy Huysmans és köre számára ekkor már nem tűnt elfogadhatatlannak Buchinger és Garami koncepciója: az antant újabb jegyzékkel „oltsa ki” az ellenforradalmi Friedrich-kormány életét, és hozzon létre Magyarországon nemzetközi felügyelet alatt álló rendőrséget. Idézzük a Buchinger—Garami levélnek azt a bekezdését, amely a legközvetlenebb módon vonatkoztatható az újonnan feltárt dokumentumra. „Amidőn ezt az álláspontunkat leszögezzük, még közöljük Önnel, hogy ebben az értelemben informáltuk Longuet és Renaudel elvtársakat is.”⁴ A moszkvai párttörténeti archívum(IMEL)-ből előkerült újabb Garami-levél képezi a hiányzó láncszemet ebben a sorban. Rá vonatkoznak a II. Internacionálé első körlevelének és a Buchinger—Garami levélnek az utalásai. Megjegyzendő, hogy a két francia szocialista kívül – amint ez kitűnik a szövegből – Clemenceau is kapott egy „mémoire-t”, emlékiratot.

Garami ezt az elképzelést élőszóban is kifejtette az antant Budapestre érkezett megbízottjának, Clerknek, aki október 7-i jelentésében számolt be a szociáldemokrata pártvezér látogatásáról. Garami előadta Clerknek, hogy amennyiben Magyarországon nem jön létre olyan új kormány, amelyet a szövetségesek is elfogadnak a választások megtartásáig, s ha nem hoznak létre nemzetközi csendőrséget a távozó román csapatok helyettesítésére, az országot zűrzavar, belső felfordulás fenyegeti.⁵

Nem ismerjük minden részletében a Clemenceau-hoz eljuttatott memoire útját. Tény viszont, hogy a francia delegációnak a békekonferencia november 3-i ülésén előterjesztett jegyzéke – „A magyarországi helyzet” – lényegében a Garami által felvázolt megoldást javasolta a helyzet normalizálására. A jegyzék abból indult ki, hogy a Friedrich-kormány nem tud vagy nem akar demokratikus kormányt létrehozni, ezért lemondásra kell kényszeríteni. „Két hadosztályból álló, szövetséges vezérkar parancsnoksága alá helyezett, és a konferencia által kijelölt tábornok által vezényelt szövetségesközi haderő – ez román, cseh és szerb alakulatokból állana – helyettesítené a román csapatokat, amelyeknek a Tiszáig kell visszavonulniuk.”⁶ A következő két napon heves viták bonta-

³ Uo. 142.

⁴ Uo. 146.

⁵ Papers Relating to the Foreign Relations of the United States. The Paris Peace Conference 1919. Vol. VIII. Washington. 1946. 557.

⁶ Uo. 920.

koztak ki a beterveztett francia javaslat fölött, főként angolszász és olasz részről hangsúlyozták a várható nehézségeket, a magyarországi megszállás nem kívánt következményeit. Végül november 5-én olyan döntés született, hogy bár a Főtanács kész két cseh és szerb hadosztályt Magyarországra küldeni, a felmerült aggályok miatt részletes felvilágosítást kell kérni a budapesti helyzetet közvetlen közletről ismerő Clerktől.⁷ A győztesek egymás közti ellentétei – de Martino olasz küldött például kategorikusan tiltakozott jugoszláv csapatok felhasználása ellen – meghiúsították a közép-európai hegemoniára törő francia diplomácia kezdeményezését.

Garaminak jó oka volt rá, hogy 1922-ben megjelentetett visszaemlékezésében említetlenül hagyja Longuet-hoz írt levelét. Kézenfekvő az a következtetés, hogy az 1920-as években, amikor az ellenforradalmi rendszer megszilárdult, Garami már nem tartotta opportunusnak a Friedrich-kormány eltávolítására és nemzetközi csendőrség szervezésére vonatkozó javaslatának szellőztetését. Az antant országok szocialista pártjaihoz fűződő kapcsolatait tekintve sem állhatott érdekében ennek a kérdésnek a bolygatása. Márcsak azért sem, mert 1919-ben erős szavakkal bélyegezte meg az antant passzivitását, hipokrita magatartását.

A Huymanstól származó és Béki Ernőtől idézőjelesen átvett kifejezés: demokratikus intervenció, pontosabban a vele kifejezett koncepció nem is elsősorban a kivihetőség szemszögéből nézve érdemi meg a közelebbi vizsgálódást. Ma már fontosabb számunkra a mögötte meghúzódó tudati tartalom, jelesül a hamis történeti tudat által meghatározott illúziók. Ennek tudható be véleményünk szerint, hogy Garami – és még sokan mások, valószínűleg egész társadalmi rétegek – az autokratikus berendezkedésű központi hatalmakat legyőző antantban még 1919 őszén is a demokrácia letéteményesét látták. Az antanton belüli erőviszonyok fel nem ismerése, a nemzetközi helyzet alakulásának téves megítélése, illúziók, továbbá a tragikus szeptember végi napok légkörét idéző érzelmi töltés – megítélésünk szerint ezek a legfőbb jellemzői Garami Ernő itt közölt levelének.

Garami Ernő levele Jean Longuet-hoz

Bp. 1919. szeptember 27.

„Tisztelt elvtárs, engedje meg, hogy felhívjam figyelmét egy politikai kérdésre, mely nekünk, magyar szocialistáknak különleges jelentőséggel bír, és amely kérdésben nagy szükségünk van az ön jóindulatára és segítségére.

A magyarországi bolsevista kísérlet idején a francia elvtársak a be nem avatkozás elvét vallották. Ez érthető is volt *abban az időszakban* – különösen *elvi* szempontból –, noha már akkor kétséges volt: vajon ennek az elvnek szigorú tiszteletben tartása a *gyakorlatban* nem okoz-e több kárt mint hasznot a nemzetközi szocializmus eszméjének? Azóta a bolsevizmus összeomlott Magyarországon, és a legsötétebb reakció, a monarchista irányzatok kerekedtek fölül, melyek le akarják rombolni a múlt októberi forradalom minden eredményét. A reakció szörnyű veszedelemmel fenyegeti az ország demokratikus fejlődését és ugyanakkor természetesen a társadalmi haladásnak és magának a szocializmusnak az ügyét is. Ezt a reakciós rendszert kalandorok kis csoportja tartja kézben, s erejét a nép pillanatnyi gyengeségéből, az idegen megszállásból és az antant passzív magatartásából meríti. Ily

⁷Clerk budapesti tárgyalásaira és a francia jegyzék keletkezésének körülményeire ld.: *Ránki György*: A Clerk-misszió történetéhez. Történelmi Szemle, 1967. 2. sz.

módon a be nem avatkozás elvének megvalósítása ma egyet jelent a magyar reakció és royalizmus védelmével, az ország demokratikus erőinek meggyengítésével és megbénításával. A be nem avatkozás elvének megvalósítása nem is következetes, mert az idegen csapatokkal történt megszállás már „de facto” *intervenciót* jelent, minthogy az jelenleg lehetetlenné tesz minden tömegmozgalmat, de ugyanakkor megengedi a fehérterror bandáinak szervezkedését, melyek az idegen csapatok távozása után is lehetetlenné fognak tenni minden jövőbeni tömegmozgalmat. Ebben a helyzetben nincs más megoldás, mint hogy az antant hagyjon fel a be nem avatkozás képmutató elvével és *lépjen föl nyíltan Magyarországon a demokrácia* és a köztársaság védelmében. Ennek érdekében szükséges, hogy az antant

1. oszlassa föl a Friedrich-kormányt, mely a Habsburgokat akarja visszahozni Magyarországra;
2. ismerje el a megalakulandó koalíciós köztársasági és demokratikus kormányt, kösse meg vele a békeszerződést és szabadítsa fel az országot a blokád alól;

3. a rend fenntartására szervezzen meg Magyarországon egy nemzetközi csendőrséget francia, amerikai vagy angol parancsnokság alatt.

Mindezeket nemcsak a magam nevében írom, hanem a *Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetőségének utasítására*. Megjegyzem, hogy ausztriai német elvtársaink osztják ezt a nézetet. Az Arbeiter Zeitung Otto Bauer által írt cikkében ugyancsak követelte a beavatkozást, és magam is publikáltam ebben a lapban egy cikket, amelyben fölszólítottam az antantot a közbelépésre, és kértem a francia és angol elvtársakat, ne csak ne tiltakozzanak, de *közvetlenül kormányuknál támogassák ezt az eszmét*. E gondolat hordereje annál is nagyobb, mert tudjuk, hogy e kormányokban megvan a szándék a fenti értelemben vett beavatkozásra, s hogy nem így járnak el, annak oka országuk szocialista pártjainak tiltakozása.

Kedves elvtársak! Ezeket a sorokat pártunk utasítására intéztem Önökhöz, arra kérve Önöket, ne tiltakozzanak egy, a föntiekben körülírt beavatkozás ellen, mert ezzel nem a mi ügyünket, hanem az *európai reakció és a monarchisták ügyét segítik*.

Egyben jelzem azt is, hogy hasonló tartalmú levelet intéztek P. Renaudel elvtárshoz, valamint egy memorandumot Georges Clemenceau-hoz, mint a békekonferencia elnökéhez. E memorandumban kifejtettem neki a túloldalon felsorolt kéréseinket.

Abban a reményben, hogy sikerül Önt meggyőzni elgondolásunk helyességéről és ügyünk szószólójává les, fogadja, tisztelt elvtárs, szívélyes baráti üdvözetemet.

Ernest Garami”